

Dijital Çağda Yaşlanma: Teknoloji Kullanımının Yerinde Yaşlanmaya Etkisi

Betül Tamkoç^{a, b}, Şeyma Karakaya^c, Hilal Kök^d

Özet

Yerinde yaşlanmanın sağlanmasında bireyin bağımsızlığı önemli rol oynamaktadır. Teknoloji, erişilebilirliği ve hareket özgürlüğünü sağlayarak günlük yaşam aktivitelerinin yerine getirilmesinde dışarıya bağımlılığı azaltmaktadır. Geronteknoloji de bu bağlamda ortaya çıkmış olup yaşlanma ile yetilerde meydana gelen kayıplara teknoloji aracılığıyla çözüm geliştirmeye çalışmaktadır. Geronteknoloji sayesinde yaşama katılan yılların bağımsız bir şekilde yaşanması kolaylaşmaktadır. Böylece hem yaşlıların mümkün olduğunca uzun süre kendi evlerinde yaşamaları sağlanmakta hem de kurum temelli bakım hizmetlerine duyulan talebin geciktirilmesi sayesinde yaşlı bakım maliyetleri azaltılmaktadır. Bu çalışmada teknoloji kullanımının yerinde yaşlanmaya etkisi değerlendirilmiş olup konuya ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Yerinde Yaşlanma
Dijital Çağ
Teknoloji
Geronteknoloji

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 01.04.2022
Kabul Tarihi: 24.06.2023
Doi: 10.18026/cbayarsos.1097031

Aging in the Digital Age: The Effect of Technology Use on Aging in Place

Abstract

The independence of the individual plays an important role in ensuring aging in place. By providing accessibility and freedom of movement, technology reduces external dependency in the fulfillment of daily life activities. Gerontechnology has emerged in this context and is trying to develop solutions to the loss of abilities due to aging through technology. Thanks to Gerontechnology, it is easier to live independently of the years involved in life. Thus, it is ensured that the elderly live in their own homes as long as possible, and the elderly care costs are reduced by delaying the demand for institution-based care services. In this study, the effect of technology use on aging in situ was evaluated and inferences were made on the subject.

Keywords

Ageing in Place
Digital Age
Technology
Gerontechnology

About Article

Received: 01.04.2022
Accepted: 24.06.2023
Doi: 10.18026/cbayarsos.1097031

^a İletişim Yazarı: betultamkoc@gmail.com.

^b Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0001-5091-5813.

^c Sosyal Çalışmacı, Adalet Bakanlığı, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0002-4091-4101.

^d Dr., Müfettiş, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0002-5184-0320.

Giriş

Dünyanın hemen her yerinde doğuştan beklenen yaşam süresinin uzaması, doğum oranlarının azalması ve göçler sonucunda toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus oranı giderek daha hızlı bir şekilde artmaktadır. Günümüzde insanlar atalarına kıyasla çok daha uzun bir ömüre sahip olmaktadır. Bu durum ise dünya nüfusunun hızla yaşlanmasına neden olmaktadır. 2021 yılında yaşlı nüfusun dünya oranı ortalaması %9,6 olmuştur (TÜİK, 2022b). Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfusta meydana gelen bu artışın hızla devam edeceği ve 2050 yılında 15,9'a ulaşacağı ön görülmektedir (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2019). Bu durum 21. yüzyıla damgasını vuran nüfusun yaşlanması olgusunun gelecek zaman diliminde de önemini korumaya devam edeceğini göstermektedir.

Görece genç bir nüfusa sahip olsa da 2000'li yıllardan itibaren Türkiye de hızlı bir yaşlanma sürecine girmiştir (Tufan, 2001). Toplam nüfus içerisindeki yaşlı sayısı son beş yıl içerisinde %24 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Bu nüfus grubunun toplam nüfus içindeki oranı ise 2021 yılı itibarıyla %9,7'ye yükselmiştir (TÜİK, 2022a). 2017 yılında gerçekleştirilen Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları esas alınarak, mevcut eğilimlerin devam edeceği varsayımdan hareketle yapılan nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfusun oransal olarak ilerleyen yıllarda artmaya devam edeceği ve bu oranın 2080 yılında %25,6'ya ulaşarak nüfusun büyük bir kısmını kapsayacağı ön görülmektedir (TÜİK, 2018). Demografik yapıya ilişkin bu göstergeler salt istatistik olmayıp geleceğe ilişkin politikaları yönlendirecek birer rehber niteliği taşımaktadır. Bu nedenle uluslararası ve ulusal ölçekte yaşlılık konusunun önemli bir sosyal politika alanı olduğu açıktır. Bu durum temelde gelişim evrelerinden biri olan yaşlılık döneminin daha fazla önem kazanmasına ve alan yazında yaşlılık deneyimine odaklanan çalışmaların artmasına neden olmaktadır.

Demografik dönüşüme toplumsal yapıda meydana gelen değişimler de eşlik etmektedir. Bu anlamda en köklü değişiklik Sanayi Devrimi ile karşımıza çıkmıştır. Sanayi Devriminin bir çıktısı olan kentleşme sonucunda üretim süreçleri değişmiş ve buna bağlı olarak toplumun temel yapı taşı olan aile yapısında da ciddi değişiklikler meydana gelmiştir (Keskin, 2014, s. 162). Aile yapısındaki bu değişim bütün aile bireylerini etkilemiştir. Ancak yaşlılar bu değişimden olumsuz anlamda en çok etkilenen grubu oluşturmaktadır. Yaşlılık bireysel ve toplumsal sonuçları ile fırsatları ve dezavantajları barındıran bir olgudur. Bununla birlikte kronik hastalıklar, engellilik durumunun oluşması vb. sebepler yaşlılık dönemini zorlaştırmaktadır (Kim, Gollamudi, & Steinhubl, 2017, s. 25). Küçülen aileler eskiden otorite sembolü olan yaşlıların bu statülerini zamanla kaybetmelerine ve yalnızlaşmalarına neden olmuştur. Bu yalnızlık, yaşlılar tarafından öncesinde topluma katılım konusunda sorunlar yaşanmasına daha ilerleyen süreçte ise özellikle kronik hastalıklar, sağlık problemlerinin meydana gelmesi ile bakım sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durumun sonucunda yaşlılık dönemi özel politikalar oluşturulması gereken zorlu bir gelişim evresi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal ve sosyal yapıda meydana bu gelen değişim, gereksinimlerin de değişmesine yol açmakta olup kamu kurumları ile kuruluşlarından taleplerin artmasına neden olmaktadır (Ün, 2020, s. 336). Özellikle geleneksel geniş ailenin yerini kentsel, modern hayatın bir getirisi olan çekirdek hatta tek kişilik ailelere bırakması sonucunda geleneksel olarak aile içerisinde karşılanan yaşlıların bakım ihtiyaçları aile bireyleri tarafından karşılanamamaktadır. Bu da kurum temelli bakım hizmetlerine duyulan ihtiyacın giderek artmasına neden olmaktadır.

Dünyanın hemen her yerinde yaşlı nüfusun artması sonucunda kurum temelli bakım hizmetlerine göre daha maliyet etkin bir hizmet modeli olan ve yaşlıların aktif bir şekilde yaşlanmasına katkı sağlayan bir yaklaşım olan yerinde yaşlanma ön plana çıkmaya başlamıştır (Bilgin, Tamkoç, & Aydoğdu, 2021, s. 968).

Yaşlıların sosyal çevreleriyle bağlarının devam etmesi ve onlarla iletişimde kalmaları, bağımsız bir şekilde yaşamlarına devam edebilmeleri için bir fırsat (Wiles, Leibling, Guberman, Reeve, & Allen, 2011, s. 364) olan yerinde yaşlanma kavramı çeşitli araştırmacılar tarafından tanımlanmıştır. Bu kavramı (Grimmer, Kay, Foot, & Pastakia, 2015) yaşlıların uzun dönem bakım kuruluşlarına gitmeksizin mümkün olduğunca uzun bir süre kendi evlerinde yaşamaya devam etme fırsatı; Horner & Boldy (2008) yaşlıların mümkün olduğunca uzunca bir süre bağımsızlıklarının desteklenerek veya biraz yardım alarak ihtiyaçlarının karşılanması; (Kalınkara & Arpacı, 2013) ikamet adresinde herhangi bir değişiklik yapmaksızın yaşlıların kendi evinde yaşama durumu olarak tanımlamıştır. Yerinde yaşlanma kavramına ilişkin mevcut tanımların kapsam ve doğası hakkında genel bir bakış sunmak amacıyla yapılan bir araştırmada ise yerinde yaşlanma kavramı için yer, sosyal ağlar, destek, teknoloji ve kişisel özellikler olmak üzere beş ana tema belirlenmiştir (Pani-Harreman, Bours, Zander, Kempen, & van Duren, 2021). Söz konusu araştırmada da belirlendiği üzere yaşlıların, sosyal çevreleri ile bağımsız bir şekilde toplumsal hayatın içerisinde var olmaya devam etmelerine ve yerinde yaşlanmalarına imkn tanıyan unsurlardan biri de teknolojidir.

Yerinde yaşlanmaya odaklanan erişilebilir iletişimi destekleyen teknolojiler yaşlıların fiziksel ve ruhsal yönden tam bir iyilik hali içerisinde olmasına katkı sağlamaktadır (Ollevier, Aguiar, Palomino, & Simpelaere, 2020, s. 10). Teknoloji; yerinde yaşlanmayı kolaylaştırarak hem yaşlıların toplumsal hayatın içerisinde, bağımsız bir şekilde, sosyal çevrelerinden koparılmadan hayatlarını idame ettirmelerini sağlamakta hem de yaşlı bakım maliyetlerini azaltmaktadır. Ayrıca teknoloji evde erişilebilirliği ve hareket özgürlüğünü sağlayarak günlük yaşam aktivitelerine de yardımcı olabilmektedir (Normie, 2011, s. 50).

Gerontoloji ve teknoloji kelimelerinin birleşimi sonucunda oluşan geronteknoloji kavramı bu bağlamda ortaya çıkmıştır. Geronteknolojinin amacı başlangıçta yaşlıların sorunlarının çözümünde teknolojiyi araçsal hale getirmek iken zamanla farklı uygulama alanlarında ya da yaşam alanlarında önleyici ve destekleyici müdahaleler ile yaşlanan topluma hizmet etmek olarak genişletilmiştir (Van Bronswijk , Brink, & Van der Vlies , 2011, s. 125). Beş temel hedefi nleme ve ilişkilendirme, geliştirme ve tahmin, destek ve yardım, bakım desteği ve organizasyon ile araştırma olan geronteknolojinin günlük hayattaki uygulama alanları ise sağlık ve kendini gerçekleştirme, konut ve günlük yaşam, mobilite ve ulaşım iletişim ve yönetim ile iş ve boş zaman aktiviteleridir (Dara-Abrams, 2008, s. 109).

Yerinde yaşlanmanın sağlanmasında bireyin bağımsızlığı büyük öneme sahiptir. Geronteknolojik araçlar; yaşın ilerlemesi ile birlikte yetilerde meydana gelen azalmanın telafisi, yaşam kalitesinin artması, bağımsız bir yaşam sürmesi ve yerinde yaşlanması için önemli bir rol oynamaktadır (Kalınkara, Başıbüyük, & Ay , 2016). Yaşlıların daha sağlıklı ve bağımsız bir şekilde yaşamalarına olanak sağlayan geronteknolojik ürünlerin yaşlılar tarafından kullanılabilmesi durumunda onlara bakım verenler üzerindeki yükler de büyük ölçüde hafifletilmiş olacaktır. Bununla birlikte sosyal, ekonomik ve bakım yükü hususlarında aileler, topluluklar ve ülkeler üzerindeki yaşlanmayla ilgili ciddi sorunlar önemli ölçüde azaltılabilmektedir (Chen & Chan, 2014, s. 127).

Bu çalışma, teknoloji kullanımının aktif ve yerinde yaşlanmaya etkisini açığa çıkarmak amacıyla tasarlanmıştır. Çalışmada teknolojinin yerinde yaşlanmaya etkisi aktif yaşlanma yaklaşımı çerçevesinde ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak geronteknoloji ve yaşlılık döneminde geronteknoloji kullanımı konuları daha sonra teknolojinin aktif ve yerinde yaşlanmaya etkisi ele alınmıştır. Bu sayede teknoloji kullanımının yaşlıların bağımsız yaşamına etkileri betimlenmeye çalışılmıştır. Literatüre ilişkin değerlendirmelerin ardından bu bilgiler ışığında teknoloji kullanımının yerinde yaşlanmaya etkisine ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur.

1. Geronteknoloji

1990'lerden önce pek çok bilim dalı tarafından yaşlanma ve yaşlanan toplumların karşılaştıkları zorluklar üzerine dikkat çekilmeye başlanmıştır. Ancak yine de konunun çoğunlukla sosyal bilimler alanlarında ele alındığı görülmekteydi. O dönemki çalışmaların farklı disiplinlerden elde edilenlerin entegre edilmesine yönelik olup teknoloji bilimlerinin katılımının oldukça düşük ya da hiç olmadığı söylenebilir. Bundan dolayı 1988 yılında Eindhoven Teknoloji Üniversitesi, halihazırda yaşlanma çalışmaları yürüten disiplinlerle mühendislik bilimlerinin bütünleşmesinin amaçlayan geronteknoloji alanında araştırma ve eğitim programı başlatma girişimlerinde bulunmuştur. Mühendislik, sosyal ya da diğer disiplinler tarafından ihtiyaç duyulması sonucu geronteknolojinin ortaya çıktığı söylenebilir (Graafmans, 2017, s. 4). Aynı üniversite tarafından 1991 yılında gerçekleştirilen Geronteknoloji Konferansı ile geronteknolojinin kapsamı belirlenmiştir. Çalışmaların disiplinler arası iş birliğiyle etkililiğinin artırılması aynı zamanda hareket etme, iş ve ev yaşamı, sağlık, iletişim, boş zaman faaliyetleri gibi pek çok farklı açıdan yaşlıların yaşamına katkıda bulunulması amaçlanmıştır (Erebak, 2020, s. 817).

Geronteknoloji, yaşlılar için daha iyi ürün ve hizmetler geliştiren, teorik ilerleme sunan, yeni kavramları ve zorlukları açıklayan, sorunları analiz eden bir alandır (Bouma, 2012, s. 2). Bu alan yaşlıların yaşam kalitesini artırmayı amaçlamakla birlikte insan yaşamının tüm evrelerini içeren teknolojilerin tamamını kapsamaktadır. Bunu gerçekleştirmek için çevresel ve kişisel değişimleri hesaba katmakta ve hem teknoloji hem de gerontoloji alanlarından profesyonellerle disiplinler arası çalışmalar yürütmektedir (Bronswijk, Fozard, Kearns, Davison, & Tuan, 2008, s. 327).

Başarılı yaşlanma ve sosyal sürdürülebilirliği sağlama çabasıyla geniş bir teknoloji yelpazesine sahip olan geronteknolojinin hedefleri ise şu şekilde sıralanabilir: Güçlendirme ve memnuniyet: Yüksek düzeyde yaşam kalitesine ulaşmayı sağlayan teknolojiler. Önleme ve katılım: Bireyin işlevselliğini bozan (yaşlılık depresyonu, aşırı duyarlılığa neden olan yaşam tarzı ve çevresel faktörler, kazalar ile teknolojik müdahalelerle hafifletilebilecek diğer kısıtlayıcı unsurlar vb.) fiziksel ve davranışsal sorunları önleyen ya da geciktiren teknolojilerle ilgilidir. Telafi ve yerine koyma: Güç, algısal beceri fonksiyonları ya da bilişteki kayıpları telafi eden teknolojilerle ilgilidir. Bakım desteği ve organizasyonu: Kısıtlılığı olan bireylerin yararını sağlamak için gönüllü veya profesyonel bakım verenler tarafından kullanılan teknolojilerle ilgilidir. Örneğin fiziksel kısıtlılığı olanları kaldıran ya da hareket ettiren cihazlar, ilaç kullanımı yöneten ve izleyen makineler ya da fiziksel ve psikolojik işlevsellik hakkında bilgi sağlayan ekipmanlar (Bronswijk, ve diğerleri, 2009, s. 8-9). Geronteknoloji pek çok disiplinin bir araya gelerek disiplinler arası iş birliğiyle yürütülmekte olup bu hedefleri gerçekleştirebilmek için birçok uygulama alanında faaliyet göstermektedir.

Genel olarak geronteknolojinin uygulama alanlarına bakıldığında; yaşlılarda yaşla birlikte ortaya çıkan sakatlanmaların, eksilen kapasitenin, fiziksel ve bilişsel kayıpların telafisinin yapılması, destek araçlarının sağlanması, kişinin çevreye uyumu, yaşamsal davranışların izlenmesi, konfor ve güvenlikle ilgili düzenlemelerin yapılması, sağlıkla ilgili bakım veren uzmanların desteği gibi birçok uygulama alanında kullanımı karşımıza çıkmaktadır (Özgün Başibüyük & Özgür, 2019, s. 169).

2. Yaşlılık Döneminde Geronteknoloji Kullanımı

Yaşlanma, dölleme ile başlayan ve ömür boyu devam eden bir süreç (Parra ve diğerleri, 2014; s.353; Koşar, 1996, s.3) iken yaşlılık bir gelişim dönemini ifade etmektedir (Mahadevan, 1986). Bu dönemde yaşlılar sağlık, sosyal, bakım ve ekonomi alanlarında sorunlarla karşılaşabilmektedirler (Kök, 2022, s. 198). Karşılaşılan bu sorunların çözümünde teknoloji önemli bir yere sahiptir. Hızla gelişen teknolojinin insan yaşamının her anında ve her alanında dijital bir yaşam tarzı sunarak yerini korumaya devam edeceği aşikârdır. Önür ve Kalaman'ın (2016, s. 269-270) da bahsettiği gibi dünyada tüm toplumlar dijimodernizm olarak tabir edilen bir dönüşümün içerisinde. Bu yeni dönemde teknolojinin günlük yaşama hâkimiyeti giderek artmaktadır. Birtakım e-ortamlar, sanal ortamlardaki dijital objeler ve mobil iletişim gibi pek çok teknoloji ürünü kişilerin yaşamlarında önemli değişikliklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu değişikliklerden payını alan nüfus gruplarından biri de yaşlılardır. Günlük hayatın merkezinde yer alan teknoloji, yaşlıların yaşamını iyileştirmede önemli bir araç olarak kullanılabilir. Teknolojik aletlerin, yaşlıların gereksinim ve özellikleri dikkate alınarak tasarlanması halinde yaşlılar ile teknolojinin bir araya getirilmesi daha kolaylaşabilmektedir. Özellikle artan yaş ile birlikte kronik hastalıklar, fonksiyon bozuklukları vb. sorunlarla mücadele etmek durumunda kalan yaşlılar günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmekte zorluklarla karşılaşmakta hatta dışarıdan bir yardıma ihtiyaç duyar hale gelebilmektedirler. Bu bağlamda geliştirilen ve disiplinler arası bir alan olan geronteknoloji bu sorunlarla mücadele konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Geronteknoloji; yardımcı ekipman ve teknolojik destekle, yaşlanmayla meydana gelen duyuşsal, algısal, kuvvet ve hareket kayıplarının telafi edilebileceğini savunmaktadır (Kalınkara, Zorlu, & Tezel, 2016). Bu bağlamda dışarıdan yardım almayı en aza indirmeyi (Harrington & Harrington, 2000, akt. Kalınkara, Başibüyük, & Ay, 2016, s. 5) sağlık, kendini gerçekleştirme, konut, günlük yaşam, mobilite, ulaşım, iletişim, eğlenme ve öğrenme gibi çeşitli yaşam alanlarında yaşlıların bağımsızlığını sürdürmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (Fozard, 2005). Dara ve Abram (2008, s. 110) ise yaşlıların teknoloji kullanımını sağlık ve kendini gerçekleştirme, konut ve günlük yaşam, mobilite ve ulaşım, iletişim ve yönetim, iş ve boş zaman aktiviteleri olmak üzere 5 alanda sınıflandırmıştır. Bu sınıflamaya göre teknolojinin günlük hayattaki uygulama alanlarının amaçları şu şekilde özetlenebilir: **sağlık ve kendini gerçekleştirme**; bağımsızlığı sürdürmek ve fiziksel, bilişsel ve duygusal işlevleri desteklemek; **konut ve günlük yaşam**; bağımsız, güvenli ve rahat bir şekilde rutin görevleri gerçekleştirmek; **mobilité ve ulaşım**; hareket etme, bir yerlere gitme, araba ya da toplu taşıma aracılığıyla dolaşabilmek; **iletişim ve yönetim**; kişilerle bağlantı kurma ve sağlığı uzaktan izlemek; **iş ve boş zaman aktiviteleri**; öğrenme, yaratıcı ve rekreasyon faaliyetlerine katılım ile işe devam etmeyi desteklemek.

Yaşlıların günlük yaşamlarında teknolojik araçları kullanımı incelendiğinde dijital göçmenler diye tabir edilen ve bu çalışmada yaşlıları niteleyen grubun teknolojiyi genel olarak bilgi

edinmek amaçlı kullanmasına karşın son zamanlarda yaşlıların teknolojiyi eğlence, sohbet etme ve video oyun gibi amaçlarla kullandığı gözlenmiştir (Karabulut, 2015, s. 19).

Aile yapısındaki değişiklikler ve göç gibi faktörler yaşlı bakımı konusunu bir sorun haline getirmiştir. Geronteknolojik araçlar yerinde yaşlanma konusunda önemli bir rol oynayarak yaşlıların bakım hizmeti ihtiyacını en aza indirmektedir. Geronteknoloji, bakım ihtiyacını karşılamaya yardımcı olmanın yanı sıra yaşlıların günlük yaşamında temel ve enstrümantal aktivitelerini kolaylıkla sürdürebilmesi, iletişim ağlarını kullanabilmesi için geronteknolojik araçları kullanmaktadır (Kalınkara, Zorlu, & Tezel, 2016, s.17). Yaşlıların bakım konusunda bağımsızlaşmasına yardımcı olacak teknolojik araçlar, yerinde yaşlanmada belirgin bir role sahip olacaktır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaşlılar tarafından kullanılmasını kolaylaştıracak yöntemlerin geliştirilmesiyle aktif yaşlanmaya önemli bir katkı sunulacağı değerlendirilmektedir.

Yaşlıların teknoloji kabul ve kullanım davranışlarının başarılı yaşlanma üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmada (Özsungur, 2018, s. 114); yaşlıların %38,4'ünün mobil internet kullanımı konusunda eğitim almak istedikleri, bu yaşlıların %22,9'unun mobil internet uygulamaları, %14,4'ünün akıllı telefonlar ve mobil internet uyumu, %13'ünün bankacılık işlemleri, %11,3'ünün internette alışveriş, %9,6'sının merak edilen bir konuda bilgi araştırmak, %7,6'sının rezervasyon (oteller, hizmetler), %0,8'inin ise sohbet odaları hakkında eğitim almak istedikleri ortaya konmuştur. Anlaşılacağı üzere yaşlıların teknoloji kullanım ihtiyaçları doğrultusunda eğitim almak istedikleri konular değişebilmektedir.

Kalınkara, Başbüyük ve Ay (2016, s. 10) tarafından yapılmış olan başka bir çalışmada ise yaşlıların %83'ünün uzaktan kumandalı cihazlar, %77.1'inin cep telefonu, %67'sinin elektrikli pişirme aletleri, %38.0'nun elektronik tansiyon aletini kullandıkları saptanmış olup yaşlıların en çok ev ve günlük yaşam teknolojisi, iletişim teknolojisi ve sağlık teknolojisi araçlarını kullandıkları; en az kullanılan araçların ise eğitim ve rekreasyon teknolojisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Hangi alanda olursa olsun teknolojik araçların yaşlılarının toplumun içinde aktif bireyler olarak yer almalarına ve kendilerine yeter şekilde yaşamalarına katkı sağladığı inkar edilemez bir gerçektir. Bu konuda Özgün Başbüyük & Özgür (2019, s. 184) teknoloji kullanımının, yaşlıların içinde buldukları çevre üzerindeki kontrolü artırmalarına ve bakım gereksinimlerinin azalmasına katkı sağlamada önemli olduğunu ifade etmiştir. Bunun için teknolojik araçların karmaşık olmayan bir yapıya sahip olması, az sayıda ve basit eylemlerle kullanılabilmesi, gereksinimlere göre uyarlanabilir olması ve herkese hitap edebilmesi gerekmektedir vurgulanmıştır. Kalınkara, Başbüyük ve Ay (2016, s. 17) tarafından da yaşlıların yerinde yaşlanması, bağımsız ve kaliteli bir yaşam sürmelerinin önemine değinilmiş olup geronteknolojinin yaşlıların yaşamlarında daha fazla kullanılabilmesinin uygun eğitim programlarıyla sağlanabileceği belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda, bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme ve itibar olmak üzere yaşlıların iyilik halini sağlamaya yönelik Yaşlılık İlkeleri kabul edilmiştir (ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014). Teknolojiyle birlikte yaşlılar için hayatı bağımsız sürdürme, güvenlik, hareket ve sosyal yaşama aktif katılma gibi pek çok olumlu gelişme yaşanmıştır (Ekici & Gümüş, 2016, s. 26). Ayrıca içinde bulunduğumuz hızla büyüyen dijitalleşme döneminde dijital teknolojiler, yaşlanan nüfusa yeni beceriler öğrenme, sosyal etkileşimi kolaylaştırma, bağımsızlığın korunması, sağlık ve sosyal bakım

hizmetlerinin sunumu ve yönetimi gibi konularda da yardımcı olabilmektedir (United Nations Economic Comission for Europe, 2021, s. 1). Ancak teknoloji kullanımının bütün katkılarına rağmen bu teknolojilere dünya genelindeki yaşlıların tümü erişememektedir. Bu durumun lkeadaki teknolojinin gelişimine, dolaylı olarak ülkenin ekonomik gelişmişlik seviyesine ve yaşam kalitesine bağlı olduğu söylenebilir. Yaşlıların teknoloji kullanımını etkileyen birçok etmen söz konusudur. Nitekim yaşlılık döneminde teknoloji kullanımı yaşanan coğrafyaya, ülkenin gelişmişlik düzeyine, kişinin refah seviyesine, cinsiyetine, ekonomik durumuna, içerisinde bulunduğu yaş dönemine, fiziksel ve bilişsel sağlık durumuna göre farklılık göstermektedir.

2019 yılı verilerine göre Avrupa Birliği lkelerinde temel ya da üstü dijital becerilere sahip olma oranı 45-64 yaş grubunda %55, 55-64 yaş grubunda %40, 65-74 yaş grubunda ise %24'tür. Diğer birçok UNECE ülkesinde yaş farkı daha da belirgindir. Ayrıca yaşlıların sahip olduğu dijital beceriler açısından ülkeler arasında da önemli farklılıklar vardır. 65-74 yaş arasındaki bireylerin temel ya da üstü dijital becerilere sahip olma oranı Norveç'te %51 ve İsviçre'de %57 iken bu oran Kuzey Makedonya'da %3, Türkiye'de ise %2'dir (United Nations Economic Comission for Europe, 2021, s. 9). Roupas ve diğerleri (2010, s. 121) Asya lkeleri gibi dijital teknolojinin gelişmiş olduğu ülkelerde yaşayan yaşlıların akıllı telefon kullanım oranının teknolojinin yeterince gelişmediği ülkelerde yaşayan yaşlılara göre daha yüksek olduğunu dile getirmektedir.

Yaşlılık döneminde teknoloji kullanımını etkileyen bir diğer ve önemli unsur da içerisinde bulunulan yaş dönemi dr. Yaşlıların teknolojiyle bağlarına bakıldığında 70 yaşın bir dönüm noktası olduğu, 70 yaş ve üstündeki bireylerin, daha alt yaş grubunda olanlara kıyasla teknolojiye daha az ilgi gösterdikleri ve daha düşük gelir düzeyine sahip oldukları; yaşlı kadınlar ile yaşlı erkekler kıyaslandığında ise kadınların teknolojiye karşı ilgi ve güvenlerinin daha az olduğu ve refah düzeylerinin daha düşük olduğu belirtilmektedir. Bu durumun temel sebebinin ise erkeklerin, ev teknolojisi hakkında bilgi edinmede kadınlara göre daha fazla kaynak ve desteğe sahip olmaları gösterilmektedir (zkan & Puruuoğlu, 2010, s. 40).

Kişinin fiziksel ve bilişsel durumuna göre de yaşlılık döneminde teknoloji kullanımı değişkenlik göstermektedir. Bireyler yaşlanmaya bağlı olarak fiziksel ve bilişsel yeteneklerinin zayıflaması nedeniyle yeni teknolojik ürünlerin kullanımında zorluk yaşayabilmektedirler. Çünkü teknoloji hızla gelişmektedir ve bu yenilikler yaşlılar tarafından kolaylıkla takip edilememektedir. Örneğin yaşlılar televizyon, radyo gibi teknolojik ürünlere benzer olanlara daha kolay uyum sağlayabilmekte iken ATM, internet gibi ürünleri yaşamlarına almakta daha fazla zorluk yaşayabilmektedirler (Ekici & Gümüş, 2016, s. 27).

Yaşlanmanın etkisiyle doğal bir biçimde gelişen değişikliklerin yanında içinde bulunduğumuz bu dijital çağa ayak uydurma çabası pek çok yaşlıyı zorlayabilecektir. Günümüz yaşlılarının belirli bir yaşam tecrübesinden sonra teknolojiyle tanışma ve teknolojiyi kabul süreçlerinin teknolojik gelişmelerle neredeyse çocukluktan itibaren tanışan kuşak ile aynı olması beklenemez. Dolayısıyla genç kuşak ve yaşlı kuşağın bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilişkisi farklılık göstermektedir. Bu fark literatürde "dijital yerliler" ve "dijital göçmenler" şeklinde nitelendirilen iki farklı grubun oluşmasına yol açmıştır. Dijital yerliler "Z kuşağı" olarak da tanımlanan ve teknoloji ile doğdukları andan itibaren ilişkisi olan

kuşağı ifade ederken dijital göçmenler ise analog dünyaya doğan ve sonrasında kendilerini gelişen yeni teknolojik dünyaya uyarlamaya çalışan kuşak olarak ifade edilmektedir (Gökçe Bilgiç, Duman, & Seferoğlu, 2011, s. 257). Dijital göçmenler olarak bilinen grup genel olarak 1980 öncesi dünyaya gelen ve dijital teknolojilere kendisini dijital yerlilere göre daha yabancı hisseden kişilerden oluşmaktadır (Karabulut, 2015, s. 19). Dijital göçmenler grubuna giren ve teknolojinin gelişimi ile birlikte daha önceden yabancı oldukları bir dünya ile tanışan yaşlıların teknolojiyi günlük yaşamlarına uyarlayabilmeleri için yeni beceriler kazanmaları gerekmiştir.

Yaşlı ve teknoloji ilişkisini incelerken yaşlıların teknolojiyi kabul edip hayatlarının bir parçası haline getirmelerinin önündeki engeller öncelikle tartışılması gereken konu olacaktır. Bu konuda; Görgün Baran, Koçak Kurt ve Serdar Tekeli'nin (2017, s.13) 60-74 yaş aralığı ile gerçekleştirdikleri bir çalışmada, yaşlıların bilgisayar ve internet kullanmama sebeplerinin %33 ile internete gerek duymamak, %12 ile ev dışında bir yerden internete bağlanamamak ve %12 ile bilgisayar kullanmayı bilmemek olduğu görülmektedir. Teknolojinin bu denli yer edindiği günlük hayatta yaşlıların internete gerek duymadıklarını belirtmeleri dikkat çekmektedir. Ayrıca tüm yaşlıların teknolojiye eşit erişim olanaklarına sahip olduğunu söylemek güçtür. Özellikle Covid-19 pandemisi dijital teknolojilere erişimin eşit olmadığını net bir şekilde göstermiştir. Dijital olarak dışlanma riski diğer nüfus gruplarına göre yaşlılarda daha yüksektir. Yaşlılar çoğunlukla çevrimiçi sağlanan mal ve hizmetlere erişimde zorluk yaşayabilmektedirler. Dijital dışlanma sosyal ve ekonomik katılım dâhil sağlıklı ve aktif yaşlanma için fırsatları azaltmaktadır (United Nations Economic Commission for Europe, 2021, s. 1). Bilgisayar ve teknolojik cihazların kullanımı konusunda bilgi ve beceri eksikliğinin de yaşlı ve teknoloji ilişkisinde belirleyici rol oynadığı ifade edilebilmektedir.

Yaşlıların görme bozukluğu gibi fiziksel rahatsızlıkları, teknoloji kullanma konusunda kendilerine güvenmemeleri, kendileriyle dalga geçilmesi endişesi gibi nedenler yaşlıların teknoloji kullanımına engel oluşturmaktadır (Görgün Baran, Koçak Kurt, & Serdar Tekeli, 2017). Ayrıca teknolojinin karmaşık olması, kullanıcı ihtiyaçlarına tam karşılık gelmemesi ve maliyetlerin yüksek oluşu da teknolojiyi kullanımını kısıtlamaktadır (Kalınkara, Başbüyük, & Ay, 2016, s. 4).

Doğumda beklenen yaşam süresinin uzaması sonucunda yaşlıların, artan bu yaşam yıllarını aktif ve bağımsız olarak idame ettirebilmelerinde teknoloji kolaylaştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde yaşlılar, teknolojiyi hem bir sosyalleşme hem de günlük yaşamlarını kolaylaştırmada bir araç olarak kullanabilmektedirler. İnternet üzerinden iletişim ve sosyal medya kullanımı yaşlıların akraba ve sosyal çevreleri ile etkileşimlerinde önemli rol oynarken Akyazı'nın (2018, s.607) da belirttiği gibi hastane randevusu alma, fatura ödeme, para transferi yapma, sinema tiyatro bileti alma gibi hayatı kolaylaştıran ve yaşlıya sosyalleşme imkânı tanıyan alanlarda da teknolojinin kullanımı öne çıkmaktadır.

İnternet okuryazarlığı alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırmaların daha çok gençlere yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak yaşam koşullarının teknoloji ile birlikte hızlı bir dönüşüme uğraması ve demografik yapıdaki değişiklikler yaşlılar ile internet ve teknoloji ilişkisi yönündeki araştırma ihtiyacını gözler önüne sermektedir. Orta yaş grubunda olan ve yaşlıların internet ve sosyal medyaya yönelik görüşlerini inceleyen Tekedere ve Arpacı (2016, s. 388-389) yaşlıların internet üzerinden sosyal medya kullanımının arttığını vurgulayarak internet kullanmayı bilenlerin %70,5'inin araştırma ve bilgi öğrenme, %15,9'unun ise e-posta amaçlı kullandığını ifade etmektedir. Araştırmada teknolojiyi iletişim

amaçlı kullanım oranı %53,8 olarak ortaya konmuştur. Araştırmanın dikkat çeken yanlarından biri de interneti eğitim amaçlı kullanmada 65 yaş altı grubun oranı %51,1 iken, bu oran 65 yaş üstü grupta %24,6'ya düşmektedir. Bu sonuçlara göre yaşlılara medya okuryazarlığı eğitimi verilerek internet kullanımlarının kolaylaşması ve bilgiye erişimlerinin artırılması yönünde çalışmalara ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

TÜİK verilerine göre; 2020 yılında 16-74 yaş aralığındaki bireylerde internet kullanım oranı %79,0 iken bu oran 2021 yılında artış göstererek %82,6 olmuştur. İnternet kullanım oranı cinsiyete göre incelendiğinde; bu oranın erkeklerde %87,7 iken kadınlarda %77,5 olduğu görülmüştür. Yine 2020 yılında evden internete erişim imkânına sahip hane oranı %90,7 iken 2021 yılında bu oran %92,0 olmuştur. TÜİK verileri de internet kullanım oranının yıllar içinde arttığına işaret etmektedir. Buna paralel olarak internet kullanan 65-74 yaş grubundaki bireylerin oranının 2015 yılında %5,6 iken 2020 yılında %27,1'e yükselmesi dikkat çeken bir sonuçtur. Yaşlıların internet kullanımları ile cinsiyet ilişkisi incelendiğinde, erkeklerin kadınlardan daha fazla internet kullandığı görülmüştür. İnternet kullanan yaşlı erkeklerin oranı 2020 yılında %34,9 iken yaşlı kadınların oranı %20,4 olarak karşımıza çıkmaktadır (TÜİK, 2021). Görgün Baran, Koçak Kurt ve Serdar Tekeli'nin (2017, s.21) 60-74 yaş arasındaki bireylerin bilgisayar ve internet kullanım sıklığında cinsiyet ve yaş faktörünün anlamlı bir değişken olmadığı, internet kullanım amacının eğitim seviyesine göre değiştiği; e-posta alma-gönderme, internet bankacılığı, çevrimiçi randevu alma gibi konularda eğitim seviyesi yüksek yaşlıların internet kullanım yeteneklerinde belirgin fark olduğu ifade edilmiştir. İnternet ve bilgisayar kullanımı yaşlıların güçlenmesine, yaşam kalitelerinin artmasına, fiziksel ve mental zorluklarla baş etmelerine, bağımsız olmalarına yardımcı olarak hayattan daha fazla keyif almalarını sağlamaktadır (Shapira & Barak, Gal, 2007, s. 477). Yaşlıların kişisel bakım, sağlık, sosyalleşme, ev eksenli ve engel durumuna bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçları teknoloji ile büyük ölçüde karşılanabilmektedir.

Teknolojik ilerlemeler her zaman devam edecektir ve pazarlama açısından hedef kitle arasında yer almaya başlayan yaşlıların bu gelişmelere uyum sağlaması oldukça önemlidir. Günümüzde yaşlılar da teknolojik ürünlerin pazarlanması konusunda önemli bir hedef grup haline gelmeye başlamıştır. Yaşlılar her ne kadar alım gücü düşük bir kesim olarak görülseler de yeni teknolojilerin tüketici kimliği yeniden şekillendirildiğinden pazarlama stratejileri açısından dikkat çekmeye başlamıştır (Gallegher, 2010, s. 27). Genel olarak yaşlılarda teknoloji kullanımını inceleyen çalışmalarda iki görüş ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri tüketimcilik diğeri ise dayanışma-yardımlaşmaya dayalı görüştür. Tüketimcilik görüşü yaşlıları kendine has satın alma davranışları olan, iyi anlaşılması gereken ve hızla büyümekte olan bir pazarın kitleleri olarak ele almaktadır. Dayanışma-yardımlaşma görüşünde idari boyutları etkilediği için sunulan hizmet yapısıyla bağlantılı olarak 20 yıldır etkililik göstermektedir (Özkan & Purutçuoğlu, 2010, s. 40). Yaşlıların teknoloji kullanımına ilişkin bakış açıları çeşitlense de teknoloji ürünlerinin geliştirilmesi ve pazarlanmasında çok aktörlü olarak çalışılması gerekmektedir. Aksi halde yaşlı nüfusa uygun olmayan ürünlerin tasarlanması söz konusu olabilecektir (Pruchno, 2019, s. 4). Yaşlı refahı alanında çalışan, onların tüketim alışkanlıklarını bilen kişiler hem yaşlıların teknolojiden aktif yararlanmalarına hem de bu alandaki maliyetlerin düşürülmesine katkı sunabilecektir.

3. Teknolojinin Aktif ve Yerinde Yaşlanmaya Etkisi

Bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan gelişmeler, sağlık alanında kaydedilen ilerlemeler vb. faktörlerin etkisiyle doğumda beklenen yaşam süresi giderek artmaktadır. Ancak artan yaşam süresine kronik hastalıklar, ekonomik sorunlar, sosyal sorunlar, bakım sorunları eşlik etmektedir. Bu durum yaşlıların temel yaşam aktivitelerini yerine getirebilmek için dışardan bir yardıma ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır. Yaşlıların bağımsızlığını ve yaşam kalitesini olumsuz etkileyen bu durum konuya ilişkin politika ve hizmetlerin hayata geçirilmesini gerektirmektedir.

Bu kapsamda hayata geçirilen aktif yaşlanma kavramı, temelde bir süreci ifade etmekte olup yaşlandıkça sağlık, katılım ve güvenliğin artırılması süreci olarak tanımlanmaktadır (United Nations Economic Commission for Europe, 2012, s. 1). Bu anlayış temelde yaşlılık süreci ile bireylerin yaşamdan kopmaya başlamalarını reddetmekte ve kişilerin yeni yaşam faaliyetleri ile aktif olmaya devam edebileceklerini savunmaktadır (Walker, 2002, s. 122). Aktif yaşlanmayı sağlamak amacıyla dünya genelinde çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bunlardan biri de 2002 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan Aktif Yaşlanma Politika Çerçevesidir. Söz konusu belge ile özellikle sağlık alanında ve sosyal alanlarda politikaların güçlendirilmesi ve yaşlıların bağımsız bir şekilde toplumsal alanda varlıklarını sürdürmesi amaçlanmaktadır (Tamkoç & Bilgin, 2020, s. 211).

Aktif yaşlanma kavramından dayanak alarak ortaya çıkan yerinde yaşlanma kavramı ise yaşlıların sosyal çevrelerinden kopmadan, kendi evlerinde, güvenli bir şekilde ve bağımsız yaşaması olarak tanımlanmaktadır (Ahn, Kwon, & Kang, 2017, s. 3). Yaşlılar yaşadıkları yerde kendilerine özgü bir rutin geliştirmektedirler. Bu durum fiziki çevrede kontrol sağlamlarına imkan tanımaktadırlar. Mekan ile bağları güçlü olan yaşlılar kontrolü daha iyi sağlamak ve pozitif bir kişilik geliştirmektedirler (Esendemir, 2016, s. 416). Tanıdık bir sosyal çevrede yaşamak yaşlıların yaşam doyumlarını arttırmaktadır (Kalınkara & Kapıkıran, 2017, s. 55; Kütmeç Yılmaz, 2020). Ayrıca yerinde yaşlanma yaşlıların benlik saygısını arttırmakta ve sağlık durumları üzerinde olumlu etkiye sahip olmaktadır (Farber, Shinkle, Lynott, Fox-Grage, & Harrell, 2011, s. 1).

Yapılan araştırmalar yaşlıların kendi sosyal çevrelerinde yaşamayı tercih ettiklerini göstermektedir. Huzurevinde yaşayan yaşlıların yerinde yaşlanmaya ilişkin görüşlerini öğrenmek amacıyla Burdur ve Eğirdir Huzurevlerindeki 73 huzurevi sakini ile gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların yaşadıkları ortamdaki memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu ancak eş ve çocukları ile kendi mahallerinde yaşamaya özlem duydukları tespit edilmiştir (Öğüt, Öğüt Düzen, & Polat, 2017). Farklı bir araştırmada ise yaşlıların çoğunlukla komşuluk ilişkileri ile mahalle kültürünün olduğu çevrelerde yaşamak istedikleri bulgusu elde edilmiştir (Özmete & Dinç, 2020). Ancak insanlar yaşlandıkça çoğunlukla yaşa bağlı fiziksel ve sağlık ile ilgili problemler ile yüz yüze gelmektedirler (Normie, 2011, s. 46). Bu durum yaşlıların yaşamlarını olumsuz yönde etkilemekte ve günlük hayatın tekrar eden rutin aktivitelerini yerine getirirken bir başkasının desteğine ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır. Bu durum yerinde yaşlanmayı zorlaştırmaktadır. Yaşlıların aktif bir şekilde, yerinde ve onurla yaşlanmalarını sağlamak için onların bireysel farklılıklarını dikkate alarak, bağımsızlıklarını koruyacak, kaliteli bir şekilde yaşlanmalarını sağlayacak hizmetlere ihtiyaç duyulmaktadır (Bilgin, Tamkoç, & Aydoğdu, 2021, s. 974).

Bu noktada aktif ve yerinde yaşlanma amaçlarına ulaşma konusunda teknoloji önemli rol oynamaktadır. Teknoloji kullanımı ile bir taraftan yaşlıların bağımsızlığı korunurken bir taraftan da bu bireylerin yerinde yaşlanması sağlanmaktadır. Teknoloji iletişim, ulaşım

kolaylığı, sosyalleşme açısından yaşlıların yaşamlarının daha iyi hale gelmesine katkı sunmakla birlikte özellikle temel bakım ve sosyal koruma ağlarıyla koordinasyon ve dayanışma kurulmasına olanak tanıyarak, acil ihtiyaçlarının karşılanmasını da kolaylaştırmaktadır (Roupa ve diğerleri, 2010, s. 122). Bu bağlamda 1990'lı yıllarda ortaya çıkan geronteknoloji, Hollanda'daki Eindhoven Teknoloji niversitesi'nden bir grup araştırmacı tarafından üretilmiştir. Araştırmacılar farklı disiplinlerde yaşlılık ile ilgili kaydedilen gelişmelerin tek çatı altında toplanmasını öngörerek gerontoloji ve teknoloji kelimelerini kullanarak geronteknoloji kelimesini literatüre kazandırmışlardır. Disiplinler arası bir araştırma alanı olan geronteknoloji ile teknolojinin yaşlıların yaşam kalitesini arttıracak Şekilde geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Graafmans, 2017).

Geronteknoloji, yaşlıların ihtiyaçlarının çözümünde ve fiziksel, bilişsel yetilerde meydana gelen kayıpların telafisinde önemli rol oynamaktadır. Yapılan araştırmalar geronteknoloji sayesinde yaşlıların yaşam doyumları arttığını, dışa olan bağımlılıklarının azaldığını hatta bazı durumlarda tamamen ortadan kalktığını göstermektedir. Hong Kong'da gerçekleştirilen bir araştırmada bireylerin geronteknolojiyi ağırlıklı olarak ev içi faaliyetler ve sağlığın korunması için kullandığı, teknolojik ürünlerin kullanımının anksiyeteyi azalttığı tespit edilmiştir (Chen & Chan, 2014, s. 132). Kardiyovasküler rahatsızlığı olan ve vücudunda hayatta kalmasını sağlayacak bazı aletler taşıyan 48 kişi ile yapılan bir araştırmada ise hayatlarını idame ettirebilmek amaçıyla teknolojik bir ürün kullanan bireylerin yaşam kalitelerinin olumlu yönde etkilendiği tespit edilmiştir (Hazer & Ateşoğlu, 2017).

Sonuç ve Değerlendirme

Uzun ve sağlıklı bir ömür insanlığın bir zaferidir (WHO, 2002, s. 6). Ancak gerekli hizmet ve politikaların geliştirilememesi halinde bu durum sosyal bir sorun haline gelmektedir. Temelde insanlığın bir başarısı olan nüfusun yaşlanmasının bir sorun haline dönüşmemesi için nüfus yapısında meydana gelen değişimlerin iyi gözlemlenerek buna ilişkin politika ve hizmetlerin hayata geçirilmesi, artan yıllara yaşam katılması gerekmektedir.

Modernleşmenin beraberinde getirdiği teknolojik imknların kullanımının hayatın olağan akışına yayılması ve doğumda beklenen yaşam süresinin uzaması yaşlıyla teknolojiyi bir araya getirmiştir. Bununla birlikte bazı yaşlıların teknolojinin imknları konusunda yeterince bilgi ve bilinç seviyesine sahip olmadıkları da bir gerçektir. Teknolojik yeniliklerin daha çok gençlerin kullanımına yönelik olması, yaşlılar için özel tasarlanmaması, pazarlama stratejilerinin yaşlılara yönelik olmaması, yaşlıların teknolojik yeniliklere karşı duydukları kaygılar dijital çağda yaşlanma konusunda yaşlıların önündeki engellerden sayılabilmektedir (Independent Age, 2010, s. 5).

Bu engellerin aşılabilmesi için teknolojilerin yaşlıları da içerecek Şekilde tasarlanması ve kullanımı konusunda yaşlılara göre eğitim programları düzenlenmesi önemlidir. Bu noktada yaşlılara ulaşılarak teknoloji kullanımı ve talepleri doğrultusundaki eğitim desteğinin sunulmasını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim verecek kişiden, eğitim verilecek ortamın sağlanmasına, bu konuda yapılacak geri bildirimlerin raporlanarak yeni hizmet modellerinin geliştirilmesine kadar pek çok aşamada farklı paydaşların görev yapacağı bu modelde iş birliği ve ekip çalışmasının önemi büyüktür.

Yaşlı dostu tasarım, dijital hizmetlerin yaşlılara uygun olması, yaş ayrımcılığı içermeyen, etik ve yaşlı nüfusun çeşitliliğini benimseyen güvenli dijital ortamların sağlanması

gerekmektedir (United Nations Economic Commission for Europe, 2021, s. 1). Yaşlı ve teknoloji arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, teknolojik cihazların yaşlının kolayca kullanabileceği ve taleplerini karşılayabilecek şekilde tasarlanması yaşlının dijital yeterlilik kazanmasına ve bunu sosyal yaşamına aktarmasına yardım edecektir. Bu durumun aktif yaşlanmaya ve uzun vadede yaşlının yerinde yaşlanmasına katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Günümüzde bakım kuruluşlarının yerini hızlı bir biçimde evde bakım hizmetlerine bıraktığı görülmektedir. Yaşlı bakımında da yaşlının bulunduğu yerden ayrılmadan kendi yaşam alanında onurlu bir yaşam sürmesini destekleyecek teknolojik olanakların sunulması beklenmektedir. Yaşlıların buldukları ortandan kopmadan kendi yaşam alanlarında, bakım kuruluşlarında bakım hizmeti görmelerini geciktirecek veya engelleyecek imkanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sayede hem yaşlının mağduriyeti engellenecek hem de yerinde yaşlanması sağlanmış olacaktır.

Yaşlıların teknolojiyi kabul veya reddetme gerekçelerini inceleyen araştırmaların sonuçları dikkatle incelenerek bu sonuçlara göre yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Teknolojiyi reddetme sebepleri üzerinde durularak bu konudaki endişe ve önyargılarını giderecek destekleyici çalışmalar yapılmalıdır. Teknolojinin sunduğu hizmetleri yaşlının talepleri ve hizmet beklentisini karşılama amacıyla kullanmak için yaşlılarla yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşlının katılım hakkı gözetilerek kendilerine sunulacak hizmetlerde söz sahibi olmaları hizmetlerden en yüksek faydanın sağlanmasına da katkı sunacaktır.

Kaynakça

- Ahn, M., Kwon, H. J., & Kang, J. (2017). Supporting Aging-in-Place Well: Findings From a Cluster Analysis of the Reasons for Aging-in-Place and Perceptions of Well-Being. *Journal of Applied Gerontology*, 39(1), 3-15. doi:10.1177/0733464817748779
- ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014, 11 13). *Birleşmiş Milletleri Yaşlı İlkeleri*. Retrieved from <https://eyh.aile.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/yasli-bakim-hizmetleri>
- Bilgin, Ö. F., Tamkoç, B., & Aydoğdu, Ö. (2021). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Yerinde Yaşlanma Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(53), 963- 977. doi:10.21560/spcd.vi.702917
- Bouma, H. (2012). Foundation and Goals of Gerontechnology. *Gerontechnology*, 11(1), 1-4. doi:10.4017/gt.2012.11.01.001.00
- Bronswijk, J. E., Bouma, H., Fozard, J. L., Kearns, W. D., Davison, G. C., & Tuan, P.-C. (2009). University of South Florida Scholar Commons Rehabilitation and Mental Health Counseling Defining Gerontechnology for R&D Purposes. *Rehabilitation and Mental Health Counseling Faculty Publications*, 31, 3-10.
- Bronswijk, J., Fozard, J. L., Kearns, W. D., Davison, G. C., & Tuan, P.-C. (2008). Implementing Gerontechnology. *Rehabilitation and Mental Health Counseling Faculty Publications*, 324-327.
- Chen, K., & Chan, A. H. (2014). Predictors of Gerontechnology Acceptance by Older Hong Kong Chinese. *Technovation*, 34(2), 126-135. doi:10.1016/j.technovation.2013.09.010
- Dara-Abrams, B. (2008). Toward a Model for Collaborative Gerontechnology: Connecting Elders and their Caregivers. *Sixth International Conference on Creating, Connecting and Collaborating through Computing* (pp. 109-114). IEEE. doi:10.1109/c5.2008.11
- Ekici, S. K., & Gümüş, Ö. (2016). Yaşlılıkta Teknolojinin Kullanımı. *Ege Tıp Dergisi*, 55, 26-30. doi:10.19161/etd.344199
- Erebak, S. (2020). Yaşlı Bireylere Verilen Bakım Hizmetinde Gereken İnsan Yetkinliklerinin Geronteknoloji Bağlamında Değişimi. Y. A., Kalay, F. (Ed.). *İktisadi ve İdari Bilimlerde Güncel Araştırmalar içinde* (816-833. ss.). Centinje: IVPE.
- Esendemir, Ş. (2016). Türkiye’de Yerinde Yaşlanma ve Mekan Gerontolojisinin Temel Parametreleri. *Sosyoloji Dergisi*, 411-429. doi:10.16917/iusosyoloji.284544
- Farber, N., Shinkle, D., Lynott, J., Fox-Grage, W., & Harrell, R. (2011). *Aging in Place: A State Survey of Livability Policies and Practices*. Washington: AARP Public Policy.
- Fozard, J. (2005). Impacts of Technology Interventions on Health and Self-Esteem. *Gerontechnology*, 4(2), 63-76.
- Gallegher, D. M. (2010). Communicating Across Four Generations: Are You Mixing, Missing or Marketing Your Message? *Journal of Integrated Marketing Communications*, 27-32. <https://studylib.net/doc/8321665/pdf---journal-of-integrated-marketing-communications> adresinden alındı
- Gökçe Bilgiç, H., Duman, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrimiçi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri. *Akademik Bilişim*, 2, pp. 257-263. Malatya.
- Görgün Baran, A., Koçak Kurt, Ş., & Serdar Tekeli, E. (2017). Yaşlıların Dijital Teknolojileri Kullanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 1(45), 1-24.

- Graafmans, J. A. (2017). The History and Incubation of Gerontechnology . In S. Kwon , *Gerontechnology: Research, Practice, and Principles in the Field of Technology and Aging*. New York: Springer Publishing Company. doi:10.1891/9780826128898.0001
- Grimmer, K., Kay, D., Foot, J., & Pastakia, K. (2015). Consumer Views about Aging in Place. *Clinical Interventions in Aging, 10*, 1803-1811. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4639513/>
- Hazer, O., & Ateşoğlu, L. (2017). Yaşam Kalitesine Geronteknolojik Bakış. *The Journal of Academic Social Science Studies, 63*, 471-486. doi:http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7365
- Horner, B., & Boldy, D. (2008). The Benefit and Burden of "Ageing in Place" in an Aged Care Community. *Aust Health Rev., 32*(2), 356-365. doi:10.1071/ah080356
- Independent Age. (2010). *Older People, Technology and Community*. London: Calouste Gulbenkian Foundation. Retrieved 12 29, 2021, from https://www.cisco.com/c/dam/en_us/about/ac79/docs/wp/ps/Report.pdf; erişim tarihi:29.12.2021
- Kalınkara, V., & Kapıkıran, Ş. (2017). Yerinde Yaşlanma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), 10*(7), 54-66.
- Kalınkara, V., & Arpacı, F. (2013). Yerinde Yaşlanma. VII.Ulusal Yaşlılık Kongresi, (pp. 54-60). Karabük.
- Kalınkara, V., Başbüyük, G. Ö., & Ay, F. (2016). Yaşlıların Geronteknolojik Ürünleri Kabule Yönelik Tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD), 9*(2), 1-19.
- Kalınkara, V., Zorlu, T., & Tezel, H. (2016). Gero(n)teknoloji: Yaşlı ve teknoloji. In V. Kalınkara, *Yaşlılık:Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2* (pp. 509-540). Ankara: Nobel.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(21), 11-23.
- Keskin, E. B. (2014). Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi: Bursa'da Bir Alan Araştırması. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 12*(Özel Sayı), 158-189.
- Kim, K.-i., Gollamudi, S. S., & Steinhubl, S. (2017). Digital Technology to Enable Aging in Place. *Experimental Gerontology, 88*, 25-31. doi:10.1016/j.exger.2016.11.013
- Koşar, N. (1996). *Sosyal Hizmetlerde Yaşlı Refah Alanı*. Ankara: Şafak .
- Kök, H. (2022). Alzheimer Hastaları ve Bakım Verenleri için Gündüz Bakım Hizmetleri. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi, 195-213*.
- Kütmeç Yılmaz, C. (2020). Yaşlı Bireylerde Yerinde Yaşlanma ile Başarılı Yaşlanma ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Sağlık ve Toplum, 20*(3), 38-48.
- Mahadevan, K. (1986). A System of Policy for Welfare of the Elderly Citizens. *Indian Journal of Social Work, 7*(2), 497-505.
- Normie, L. (2011). Technology for Ageing in Place. *IFA (International Federation on Ageing) Global ageing, 7*(2), 45-53.
- Normie, L. (2011). Technology for Ageing in Place. *IFA (International Federation on Ageing) Global Ageing, 7*(2), 45-53.
- Ollevier, A., Aguiar, G., Palomino, M., & Simpelaere, I. S. (2020). How Can Technology Support Ageing in Place in Healthy Older Adults? A Systematic Review. *Public Health Reviews, 4*(1), 1-12. doi:10.1186/s40985-020-00143-4
- Öğüt, S., Öğüt Düzen, K., & Polat, M. (2017). Huzurevlerinde Yaşayan Yaşlıların Yerinde Yaşlanma Konusundaki Duygu ve Düşünceleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 4*(1), 522-526.

- Önür, N., & Kalaman, S. (2016). Dijital Gündelik Yaşam: Yeni Toplumsallıklar ve Dijital Yabancılaşma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(35), 269-289. doi:10.16992/ASOS.11623
- Özgün Başlıbüyük, G., & Özgür, Ö. (2019). Geronteknoloji. In R. Bölüktaş, *Temel Gerontoloji* (pp. 159-189). İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Özkan, Y., & Purutçuoğlu, E. (2010). Yaşlılıkta Teknolojik Yeniliklerin Kabulünü Etkileyen Sosyalizasyon Süreci. *Aile ve Toplum*, 23(23), 37-46. doi:10.21560/spcd.14872
- Özmete, E., & Dinç, B. (2020). Yaşlıların "Göç" ve "Yerinde Yaşlanma" Bağlamında Kentsel Dönüşüm ile İlgili Değerlendirmeleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 197-234. doi:10.21560/spcd.v20i54504.660460
- Özsungur, F. (2018). Yaşlıların Teknoloji Kabul ve Tutum Davranışlarının Başarılı Yaşlanma Üzerindeki Etkilerinin Analizi: Adana İli Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile ve Tüketici Bilimleri Anabilim Dalı.
- Pani-Harremman, K. E., Bours, G., Zander, I., Kempen, G., & van Duren, J. (2021). Definitions, Key Themes and Aspects of 'Ageing in Place': a Scoping Review. *Ageing & Society*, 41(9), 2026-2059. doi:10.1017/S0144686X20000094
- Parra, C., Silveria, P., Far, I., Daniel, F., Bruin, E., Cernuzzi, L., & Casati, F. (2014). Information Technology for Active Ageing: A Review of Theory and Practice. *Foundations and Trends in Human-Computer Interaction*, 7(4), 351-448.
- Pruchno, R. (2019). Technology and Aging: An Evolving Partnership. *The Gerontologist*, 59, 1-5. doi:10.1093/geront/gny153
- Roupa, Z., Nikas, M., Gerasimou, E., Zaferiri, V., Giasyrani, L., Kazitori, E., & Sotiropoulou, P. (2010). The Use of Technology by the Elderly. *Health Science Journal*, 4(2), 118-126.
- Shapira, & Barak, Gal. (2007). Promoting Older Adults' Well-Being Throug Internet Training and Use. *Mental Health*, 11(5), 477-484. doi:10.1080/13607860601086546
- Tamkoç, B., & Bilgin, Ö. F. (2020). Aktif Yaşlanma Bağlamında Yaş Dostu Kent Kavramı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, "Erişilebilirlik" Özel Sayısı, 2, 211-226. doi:10.21560/spcd.vi.816372
- Tufan, İ. (2001). Yaşlanan Düyada Bir Delikanlı: Türkiye. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(3), 27-49.
- TÜİK. (2013, Mart 20). *Türkiye İstatistik Bülteni Haber Bülteni*. Retrieved from İstatistiklerle Yaşlılar, 2012: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2012-13466#:~:text=2012%20y%C4%B1%C4%B1nda%2065%20ve%20daha%20yukar%C4%B1%20ya%C5%9Ftaki%20kad%C4%B1n%20n%C3%BCfusun%20%52,82%2C7'si%20evlidir.&text=2011%20y%C4%B1%C4%B1nda%20emekli%20ve%2>
- TÜİK. (2018, Şubat 21). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*. Retrieved from Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2018-2080-30567>
- TÜİK. (2021, Ağustos 26). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*. Retrieved Mart 10, 2022, from Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması : [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437#:~:text=%C4%B0nternet%20kullan%C4%B1m%20oran%C4%B1%202021%20y%C4%B1%C4%B1nda,%77%2C5%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC.&text=92%2C0%20oldu-](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437#:~:text=%C4%B0nternet%20kullan%C4%B1m%20oran%C4%B1%202021%20y%C4%B1%C4%B1nda,%77%2C5%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC.&text=92%2C0%20oldu-)

- TÜİK. (2022a, Mart 18). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*. Retrieved from Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636>
- TÜİK. (2022b, Temmuz 6). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*. Retrieved from Dünya Nüfus Günü, 2022: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552>
- United Nations Economic Commission for Europe. (2021). *UNECE Policy Brief: Ageing in the Digital Era*. United Nations Economic Commission for Europe.
- United Nations Economic Commission for Europe. (2012). *UNECE Policy Brief on Ageing No. 13*. United Nations Economic Commission for Europe.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2019). *World Population Prospects 2019: Highlights*. United Nations.
- Ün, L. (2020). Kamu Hizmetinin Görülmesinde Vatandaş Katılımını Özendirici Bir Yöntem Ödüllendirme. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4(9), 335-345.
- Van Bronswijk, J., Brink, M., & Van der Vlies, R. (2011). The Gerontechnology Engineer. *Gerontechnology*, 10(3), 125-128.
- Walker, A. (2002). A Strategy for Active Ageing. *International Social Security Review*, 55(1), 121-139.
- WHO. (2002). *Active Ageing A Policy Framework*. World Health Organization. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/67215>
- Wiles, J. L., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., & Allen, R. E. (2011). The Meaning of "Aging in Place" to Older People. *The Gerontologist*, 52(3), 357-366.